

Sää Suomessa

Kesällä Suomessa on hyvin valoisaa. Kesäkuussa aurinko nousee Etelä-Suomessa aamulla neljältä ja laskee illalla puoli yhdeltätoista. Pohjois-Suomessa aurinko nousee noin kolmelta ja laskee puoli kahdeltatoista. Lapissa aurinko ei kesäkuussa ja heinäkuussa laske ollenkaan, keskiyölläkin on aivan valoisaa. Kesällä Suomessa lämpötila on yleensä n. 20 astetta, mutta joskus voi olla 30 astetta lämmintä. Suomen kesä on hyvin kaunis, mutta lyhyt. Kesällä hyvin monet suomalaiset menevät maalle kesämökille.

Syyskuussa on kaunista, koska luonto on hyvin värikäs. Loka- ja marraskuussa sataa usein. Talvi on Suomessa tavallisesti kylmä ja luminen. Pakkasta voi olla -20 tai jopa -30 astetta. Helsingissä ja Turussa ei aina ole paljon lunta, mutta muualla Suomessa lunta voi sataa puolitoista tai kaksi metriäkin. Talvella on hyvin pimeää. Aurinko nousee Etelä-Suomessa vasta yhdeksän jälkeen ja laskee iltapäivällä kolmen jälkeen. Pohjois-Suomessa aurinko nousee yhdeltätoista ja laskee jo kahdelta. Lapissa aurinko ei nouse joulukuussa ollenkaan.

Kevät on Suomessa hyvin erilainen kuin Keski-Euroopassa. Suomalaiset ajattelevat, että kevät alkaa jo maaliskuussa, vaikka lumi sulaa yleensä vasta huhtikuussa. Pohjois-Suomen järvet ovat jäässä vielä toukokuussakin. Puut saavat lehdet vasta toukokuun lopussa. Ulkomaalaiset sanovat usein, että Suomen kevät kestää viikon.

- Oletko käynyt Suomessa talvella?
- En, en halua mennä Suomeen talvella. En pidä kylmästä enkä pimeästä.
- Mutta Suomessa on talvella kaunista! Eikä siellä aina ole kylmä. Unkarissakin voi olla kylmä talvella.
- Mutta pimeää Suomessa on varmasti talvella.
- Kyllä, mutta jos tulee paljon lunta, ei ole niin pimeää.
- En pidä lumesta.
- Ehkä on hyvä, että käyt Suomessa vain kesällä. Talvella voit matkustaa Kyprokselle.

*

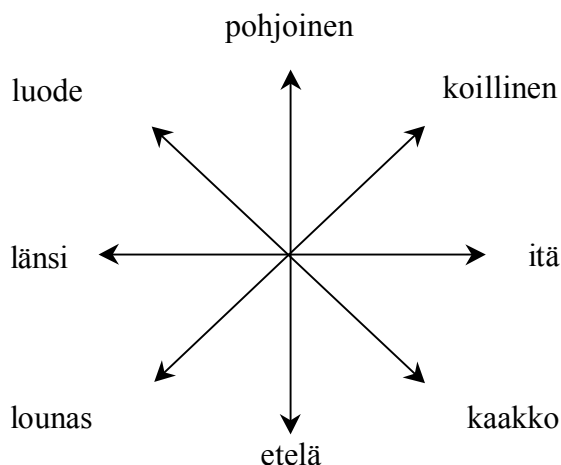
Vuodenajat: talvi, kevät, kesä, syksy

Kuukaudet: tammikuu, helmikuu, maaliskuu, huhtikuu, toukokuu, kesäkuu, heinäkuu, elokuu, syyskuu, lokakuu, marraskuu, joulukuu

Viikonpäivät: maanantai, tiistai, keskiviikko, torstai, perjantai, lauantai, sunnuntai

Milloin? talvella, keväällä, kesällä, syksyllä
tammikuussa, helmikuussa, maaliskuussa...
maanantaina, tiistaina, keskiviikkona...

Ilmansuunnat:

Missä?

pohjoisessa
idässä
etelässä
lännessä

koillisessa
kaakossa
lounaassa
luoteessa

Nyelvtan

4.1. ADESSIVUS (hol? kérdésre felelő külső helyhatározó): -lla/-llä.

- Van fokváltakozás: *matto* 'szőnyeg' : *matolla*, *katu* 'utca' : *kadulla*, *ilta* 'este' : *illalla*, *tunti* 'óra' : *tunnilla*; *osoite* 'cím' : *osoitteella*, *kuningas* 'király' : *kuninkaalla*.
- Tőváltozatok = genitívus.

Az adessivus fontosabb funkciói:

- a) **Helyviszony:** *pöydällä* 'asztalon', *kadulla* 'utcán', *asemalla* 'állomáson', *rajalla* 'határon'.
- b) **Időviszony:** *aamulla* 'reggel', *illalla* 'este', *yöllä* 'éjszaka'; *talvella* 'télen', *kesällä* 'nyáron'.
- c) **Egyéb viszonyok:** *junalla* 'vonattal', *bussilla* 'busszal', *kynällä* 'ceruzával', *lusikalla* 'kanállal', *tielokoneella* 'számítógéppel' (**eszközhatározó**); *tällä tavalla* 'ilyen módon', *kovalla äänellä* 'erős hangon', *hyvällä mielellä* 'jó kedvvel' (**módhatározó**) + **habeo-szerkezet**.

4.2. ABLATIVUS (honnan? kérdésre felelő külső helyhatározó): -lta/-ltä.

- Van fokváltakozás: *katu* 'utca' : *kadulta*, *silta* 'híd' : *sillalta*, *tunti* 'óra' : *tunnilta*
- Tőváltozatok = genitívus.

Az ablatívus fontosabb funkciói:

- a) **Helyviszony:** *pöydältä* 'asztalról', *kadulta* 'utcaról', *asemalta* 'állomásról'. Néha magyarra *-tól/-től* raggal is fordítható: *kirje Petteriltä* 'levél Petteritől', *häneltä ostan auton* 'tőle veszek autót', *kysyn Kaisalta* 'megkérdezem Kaisától', *tulen Laurilta* 'Lauritól jövök'.
 - b) **Időviszony:** *kuudelta* 'hatkor, pontosan hatkor'; *viime vuodelta* 'a múlt évből'.
 - c) **Elvont viszonyok:** *tyttö nimeltään Liisa* 'a Liisa nevű lány', *ammattilani olen opettaja* 'foglalkozásomra nézve tanár vagyok', *luonteeltaan hyvä* 'természetét tekintve jó'.
- Érzékelést kifejező igék **vonzata:** *maistua hyvältä* 'izlik', *haista pahalta* 'rossz szaga van', *tuoksua hyvältä* 'illatozik', *kuulostaa hyvältä* 'jól hangzik', *näyttää huonolta* 'rosszul néz ki'.

4.3. ALLATIVUS (hová? kérdésre felelő külső helyhatározó): -lle

- Van fokváltakozás: *matto* 'szőnyeg' : *matolle*, *katu* 'utca' : *kadulle*, *tunti* 'óra' : *tunnille*
- Tőváltozatok = genitívus.

Az allatívus fontosabb funkciói:

- a) **Helyviszony:** *torille* 'piacra', *kadulle* 'utcára', *asemalle* 'állomásra', *parvekkeelle* 'erkélyre'.
- b) **Elvont viszony (részeshatározó):** *soitan Kaisalle* 'telefonálok Kaisának', *kortti ystäväille* 'képeslap a barátomnak', *kerron kaikille* 'elmondom mindenkinek', *lainaa minulle rahaa!* 'adj kölcsön nekem pénzt!'.
- c) **Kifejezésekben:** *mennään kahville/kaljalle/lounaalle* 'menjünk kávézni/sörözni/ebédelni'.

4.4. NÉVUTÓK ÉS ELŐLJÁRÓSZÓK

- A legtöbb névutó genitívusszal áll: *alla* 'alatt', *yllä* 'felett', *edessä* 'előtt', *takana* 'mögött', *vieressä* 'mellett', *lähellä* 'közel', *jälkeen* 'után' stb. Lényegesen kevesebb a partitívusi vonzat: *pitkin* 'vmi mentén végig', *varten* 'vmi miatt' stb. Néhány névutó illatíviszt vonz: *asti* 'vmeddig', *päin* 'vmi felé'.
- Itt is van irányhármasság: *luota* '-tól/-től' – *luona* '-nál/-nél' – *luokse* '-hoz/-hez/-höz' stb.
- A névutó is kaphat birtokos személyragot: *minun kanssani* 'velem', *sinun vieressäsi* 'melletted'.

A finnben van néhány **prepozíció** is (ezek többnyire partitívust vonzanak):

- *kesken tunnintuntia* 'óra közben', *ilman rahaa* 'pénz nélkül', *ennen sotaa* 'a háború előtt' stb.

4.5. A HELYVISZONY KIFEJEZÉSE A FINNEN

A) **Ragos névszóval** (irányhármasság):

MAGY	honnan?	hol?	hová?	FINN	mistä?	missä?	mihin?
.							
belső	elativus -ból/-ből	inessivus -ban/-ben	illativus -ba/-be	belső	elativus -sta/-stä	inessivus -ssa/-ssä	illativus -Vn, -hVn, -seen
külső 1	delativus -ról/-ről	superessivus -n/-on/-en/-ön	sublativus -ra/-re	külső	ablativus -lta/-ltä	adessivus -lla/-llä	allativus -lle
külső 2	ablativus -tól/-től	adessivus -nál/-nél	allativus -hoz/-hez/-höz				

- Néhány névszóhoz egyformán járulhat belső és külső rag is, megfelelő jelentéselkülönüléssel, vö. *maassa* 'országban, földben' ~ *maalla* 'vidéken', *pöydällä* 'asztalon' ~ *ruoka on pöydässä* 'meg van terítve' stb.
- Az irányhármasság kategóriájában vannak eltérések, a magyar statikus (hol?) szemléletnek a finnben dinamikus (hová, ill. honnan?) irány felel meg: *eksyä metsään* 'eltéved az erdőben', *jääädä kotiin* 'otthon marad', *jättää kotiin* 'otthon hagy', *unohtaa bussiin* 'a buszon felejt', *uskoa Jumalaan* 'hisz Istenben'; *katsoa sanakirjasta* 'megnéz a szótárban', *etsiä laukusta* 'a táskában keres', *ostaa kaupasta* 'a boltban vásárol' stb.

B) Helyhatározószóval. Az irányhármasság e kategórián belül is megfigyelhető: *kotoa* 'hazulról' – *kotona* 'otthon' – *kotiin* 'haza' stb. – Ugyancsak elkülönülnek a belső és külső sorok: *tässä* 'itt' ~ *täällä* 'itt'.

C) Névutóval. Itt is megfigyelhető az irányhármasság jelensége:

<i>takaa</i>	–	<i>takana</i>	–	<i>taakse</i>	'mögül – mögött – mögé'
<i>päältä</i>	–	<i>päällä</i>	–	<i>päälle</i>	'felől – fölött – fölé'
<i>vierestä</i>	–	<i>vieressä</i>	–	<i>viereen</i>	'mellől – mellett – mellé' stb.

4.6. A FÖLDRAJZI NEVEK

A finn földrajzi nevek – a magyarhoz hasonlóan – hol belső, hol külső ragokat vesznek fel. Néhány szabályféleséget mégis lehet körvonalazni:

Belső sorral járnak:

- országok nevei: *Suomessa* 'Finnországban', *Unkarissa* 'Magyarországon', *Ruotsissa* 'Svédországban' stb. Kivételem: *Venäjällä* 'Oroszországban', valamint a kisebb szigetországok: *Maltalla* 'Máltán', *Kyproksella* 'Cipruson', de *Islannissa* 'Izlandon';
- külföldi városnevek: *Tukholmassa* 'Stockholmban', *Oslossa*, *Pietarissa* 'Szentpéterváron', *Moskovassa*, *Lontoossa*, *Budapestissa*, *Győrissä* stb.

Külső sorral járnak az utcák, terek nevei: *Mannerheimintiellä*, *Unioninkadulla*, *Senaatintorilla* stb. (*tie* 'út', *katu* 'utca', *tori* 'tér').

A legtöbb gondot a finn településnevek okozzák:

- Belső sorral jár pl. *Helsingissä, Joensuussa, Jyväskylässä, Kouvolassa, Kuopiossa, Lahdessa, Lappeenrannassa, Oulussa, Turussa* stb.
- Külső sorral jár pl. *Imatralla, Kilpisjärvellä, Rovaniemellä, Tampereella, Utsjoella, Vantaalla* stb.
- A városrészek nevei a városnevekhez hasonlóan ingadoznak: *Otaniemessä, Töölössä, de Keljonkaalla, Myllyojalla*.
- Vigyázzunk a *Tampere* név ragozására (*Tampereelta – Tampereella – Tampereelle*), ill. a *Porvoo* és a *Lontoo* 'London' illativusára (*Porvooseen, Lontooseen*)!

4.7. AZ IDŐVISZONYOK KIFEJEZÉSE A FINNBEN

A) Időhatározószóval: *jo* 'már', *enää* 'már (nem)', *vielä* 'még', *silloin* 'akkor', *tänään* 'ma' stb.

B) Névszóval

Igen gazdag a ragos névszókkal (ill. nominativussal) kifejezhető időviszonyrendszer:

- **Essivus:** *maanantaina* 'hétfőn' (a hét napjai), *jouluna* 'karácsonykor' (ünnepnapok), *vuonna 1900* '1900-ban' (az év kifejezése), *tänä iltana* 'ma este'.
- **Inessivus:** *syyskuussa* 'szeptemberben' (hónapnevek), *kahdessa tunnissa* 'két óra alatt', *kerran viikossa* 'hetente egyszer', *tulevaisuudessa* 'a jövőben'.
- **Adessivus:** *aamulla* 'reggel' (napszakok), *kesällä* 'nyáron', *syksyllä* 'ősszel' (évszakok), *tällä viikolla* 'ezen a héten', *1800-luvulla* 'az 1800-as években', *kevätlukukaudella* 'a tavaszi szemeszterben'.
- **Illativus:** *en ole tavannut häntä kolmeen viikkoon* 'nem találkoztam vele három hete', *siihen aikaan* 'akkoriban', *huomiseen (asti)* 'holnapig'.
- **Elativus:** *loppuviikosta* 'a hét második felében'.
- **Elativus – illativus:** *aamusta iltaan* 'reggeltől estig', *syksystä jouluun* 'őszől karácsonyig'.
- **Ablativus:** *(kello) kuudelta* '(pontosan) hatkor' (időpont).
- **Translativus:** *saan valmiiksi huomiseksi* 'holnapra elkészülök', *tule viideksi* 'gyere ötre'.
- Megkövesedett határozószó (eredetileg **instructivus**): *kesäisin* 'nyaranta', *sunnuntaisin* 'vasárnaponként', *öisin* 'éjszakánként', *viikonloppuisin* 'hétvégenként', *päivittäin* 'naponta'.
- **Nominativus:** *joka päivä* 'minden nap', *joka kesä* 'minden nyáron', *joka toinen viikko* 'minden második héten', *kello kahdeksan* 'nyolc órakor', *odota hetkinen* 'várj egy pillanatot'.
- **Accusativus/partitivus:** *kokous kesti tunnin*, *kokous ei kestänyt tuntiakaan* 'a gyűlés egy órán át tartott/a gyűlés egy óráig sem tartott'.

C) Névtóval

- **Genitivust** vonz: *jälkeen, kuluttua, maissa/tienoilla – sodan jälkeen* 'a háború után', *hetken kuluttua* 'egy pillanat múlva', *kuuden maissa* 'hat (óra) tájban';
- **illativust** vonz: *asti, saakka, mennessä – iltaan asti* 'estig', *huomiseen saakka* 'holnapig', *tähän mennessä* 'ezidáig';
- **elativust** vonz: *asti, saakka, alkaen/lähtien – aamusta asti* 'reggeltől', *eilisestä saakka* 'tegnaptól', *tästä alkaen* 'ettől kezdve';
- **nominativussal** áll: *sitten – tunti sitten* 'egy órája' (de: *kaksi tuntia sitten*).

4.8. ADVERBIUMOK

- Képzője *-sti*: *nopea : nopeasti* 'gyorsan', *selvä : selvästi* 'világosan'.
- A *tó* a megszokott változásokat mutatja: *suuri : suure-sti* 'nagyon', *kaunis : kaunii-sti* 'szépen', *hidas : hitaasti* 'lassan'.
- Fokváltakozásos melléknevek esetében a töben gyenge fok használatos: *helppo : helposti* 'könnyen'. (Fordított fokváltakozás: *hidas : hitaasti* 'lassan'.)
- A *hyvä* 'jó' adverbiuma: *hyvin* 'jól'.